

Sluisdrama 1492

Schrijver: Maryan Ouwehand, Matthé van Oostrom

Coverontwerp: Wendy van den Heuvel

ISBN:9789403836171

© 2026 Maryan Ouwehand ,Matthé van Oostrom

Bookmundo

Sluisdrama 1492

Gouda verwoest de Leytschedamse
sluis

Maryan Ouwehand
Matthé van Oostrom

Met dank aan:

Lisette van Pelt, Else van Laere, Romke Prins, Joost Croes voor hun kritische bijdrage en Idsard Bosman voor zijn historische aanvulling.

INHOUD

Proloog. Woensdag 20 januari 1492

1. Het bericht februari 1489
 2. De spion februari 1489
 3. De verkenning, voorjaar 1489
 4. Herbergier Thijs, zomer 1490
 5. Hendrik van Naaldwijk, zomer 1491
 6. Sluisknecht Corneel, najaar 1491
 7. Windstilte 1490 – 1491
 8. De voorbereiding 1491 – 1492
 9. De tocht naar Leytschedam, 19 januari 1492
 10. Corneel in het oog van de storm, 19 januari 1492
 11. Maria van het duinbos, dinsdag 19 januari 1492
 12. Maria, Leytschedam - Gouda, woensdag 20 jan.
 13. Margriete van de herberg
 14. Corneel overziet de ravage
 15. Maria in de Sint-Joostkapel
 16. De ontsnapping van Maria
 17. De vlucht uit Gouda
 18. Corneel en Willem in Gouda
 19. Het verhoor
 20. Van Gouda naar Leytschedam
 21. Het verraad
 22. De misrekening
 23. Pieter kijkt terug, zomer 1492
- Epiloog, de sluis na de ramp
- Bijlage 1 Noten
- Bijlage 2 Historische toelichting
- Bijlage 3 Personages
- Bijlage 4 Landscheidingen

De namen en gebeurtenissen, behalve historisch bekende zijn fictief.

Proloog

Gouda, 20 januari 1492

Met een kwaai klap gooit de monnik de deur van de kapel achter hem en mij dicht. Hij draait een grote ijzeren sleutel om en ik zit gevangen in deze grote, kille en donkere ruimte. Nauwelijks warmer dan de vrieskou buiten. Ik had buiten gehoord dat ze het de Sint-Joost-kapel noemen. Met alleen maar van die smalle ramen bovenaan in de kapel, dus de schemering brengt ook bijna geen licht meer binnen. Alleen voorin zie ik nog een klein godsluchtje branden.

Ik ben hierheen gebracht door de aanvoerder van de horde slopers die mij ontvoerd heeft. En de geïrriteerde monnik die me met tegenzin binnenliet, durfde tegen deze hoofdman duidelijk geen nee te zeggen. Hem werd meteen verteld dat ik hier lang zal moeten blijven. Plus dat hij behoorlijk bestraft zou worden als ik zou verdwijnen. Zelf kreeg ik nog de waarschuwing dat de kans groot is dat ik dit niet zou overleven als ik probeerde te ontsnappen. En zeker als mijn dorpsgenoten naar Gouda zouden komen om hier hún sluis te vernietigen.

De monnik is weer verdwenen. ‘Jij wacht hier tot morgen!’, is het enige wat hij tegen me zegt als ik binnen ben. En weg is hij.

Hij heeft een sluw gezicht. Niet wat je van een geestelijke verwacht. Ik ga maar op een kerkbank zitten. Mijn zowat bevroren vingers houd ik in mijn mantel gewikkeld. Nu ik zo stil zit vallen me gezucht en rare snurkgeluiden aan de zijkant van de kapel op. Wat ruik ik toch? Het zijn geen kaarsen. Het is meer een stank van vieze lijven en ouwe kleren. Als mijn ogen wat beginnen te wennen, zie ik een soort bedsteden langs de zijmuur staan. Zou deze kapel ook nog een hospitaal of zoiets zijn?

Na een hele dag zonder eten op de prikslee vanuit Leytschedam over het ijs meegesleept te zijn, heb ik behoorlijk honger. Maar ik hoef echt niet te verwachten dat ik nog iets te eten zal krijgen. Dan maar in mijn cape gewikkeld op een kerkbank gaan liggen en hopen dat ik in slaap val. Maar slapen lukt natuurlijk niet. Het wordt vooral piekeren over mijn ontvoering, over alle ellende die de Gouwenaars aan onze Leytsche dam hebben aangericht en vooral over mijn bijna onmogelijke kansen hier weg te komen.

Onderweg heb ik de man die me in Leytschedam wilde aanranden trouwens niet meer bij al de mannen op priksleeën op het ijs gezien. Maar dat die engerd me weer zal zoeken, is wel zeker. En de kans is groot dat iemand hem zal kunnen vertellen dat ik hier opgesloten zit. Hij werd Jacob genoemd. Alles voelt gespannen aan in mijn lijf en mijn mond is droog van angst. En het ergste is nog dat ik er helemaal alleen voor sta. Geen broers en vrienden uit Leytschedam hier om me te helpen. En zouden die verhalen kloppen dat de geestelijken niet van vrouwen af kunnen blijven? Daar komt nog bij dat ik word vermoord als

onze mensen zich wreken door een Góúdse sluis te komen slopen. En ik zie mijn broers daartoe in staat!

1

Het bericht

februari 1489

Het is een vrij warme winterdag. Vroeg in de morgen is er al volop leven in Gouda. Het is marktdag. Van alle kanten komen boeren, tuinders, handelaren en marskramers door de poorten de stad binnen. Karren ratelen over de keien, slepers slepen sleeën met allerhande waar over de kasseien naar de Markt. Op het deel waar het vee staat is het helemaal een drukte van belang. De harde stemmen van de boeren en veehandelaren vermengen zich met loeiende koeien, blatende schapen en gillende varkens als zij met een stok worden samengedreven. De schelle stemmen van de visvrouwen komen nog boven al dat lawaai uit.

Te midden van al het gewoel staat midden op de Markt het stadhuis. Het is de trots van Gouda. Het straalt de opgebouwde welvaart uit. Ook de stad zelf is na de grote stadsbrand van 1438 weer redelijk op orde. In plaats van hout en stro zijn de meeste huizen nu van steen. Dankzij haar ligging op het kruispunt van de IJssel en de Gouwe is de stad een belangrijke schakel in de verbinding tussen Amsterdam en Dordrecht en verder naar het

rijke Vlaanderen en zelfs Engeland. De vaarroute loopt dwars door de stad. Er wordt tol geheven. Iedere dag wurmen zich tientallen schepen door de smalle grachten en sluizen. Vaak moeten ze wel 3 dagen blijven liggen voordat ze door de stad zijn. En in die tijd wordt natuurlijk het nodige verteerd.

In het stadhuis staat burgemeester Dirksz zorgelijk naar buiten te kijken. Op het eerste gezicht is dit de stad zoals het bestuur het graag heeft, welvarend, niet alleen door ambachten, handel en de tol maar ook door een paar honderd brouwerijen. Het vermaarde Goudse bier wordt naar veel streken in binnen- en buitenland vervoerd. Maar de handel loopt achteruit. Ook de oorlogen die de Hertog van Bourgondië voert beginnen door de hoge opgelegde belasting voor de steden hun tol te eisen. Het opsteken van de pest maakt het er ook niet beter op.

Er wordt op de deur geklopt. De bode komt binnen met een koker in zijn hand:

‘Mijnheer, dit is zojuist door een koerier van de Staten van Holland gebracht’. ‘Leg maar op tafel Josef, ik zal er dadelijk naar kijken’.

De burgemeester loopt naar de tafel, snijdt de verzegelde koker open, haalt het papier eruit en begint te lezen. Naarmate hij verder leest lopen zijn gezicht en nek rood aan. Na het lezen smijt hij het papier op tafel. ‘De schobbejakken, ook dat nog’, zegt hij hartgrondig. Hij roept onmiddellijk de bode: ‘Zorg dat als de klok van de St Jan 2 keer slaat de drie andere

burgemeesters en al de zeven schepenen*⁽⁸⁾ hier aanwezig zijn. Let op, het is buitengewoon belangrijk. Degene die er niet is zal de consequenties wel merken’.

Iedereen is op tijd aanwezig. Aan het gezicht van burgemeester Dircksz zien ze al dat er iets bijzonders aan de hand is. Zelden heeft iemand zulke donderwolken bij hem gezien. Hij valt meteen met de deur in huis:

‘Heren, vanochtend heb ik het bericht gekregen dat keizer Maximiliaan als regent-graaf van Holland toestemming heeft gegeven om bij Leytschedam de dam open te breken en daar een sluis te bouwen’. Iedereen begint door elkaar heen te praten, dit kan toch niet. ‘Stilte’, buldert de burgemeester, ‘niet kletsen, we moeten onmiddellijk actie ondernemen’. ‘Dat lijkt me heel verstandig’, zegt Arnout, de schepen die de financiën beheert. ‘Als dit door zou gaan kun jij je boeltje wel pakken’. De burgemeester kijkt hem vuil aan. Schepen Arnout is de grootste bierbrouwer van de stad. Hij weet dat schepen Arnout op zijn baan zit te azen. Op die manier zou hij de machtigste man van de stad worden en in de Staten van Holland kunnen komen. ‘Aan dit soort koekenbakkerspraat hebben we niets’, zet hij de schepen zijn plaats. De anderen kijken elkaar aan. Het zal nooit iets worden tussen die twee .

‘Luister’, zegt de burgemeester ‘er is nog geen sluis en we moeten ook verhinderen dat die er komt. Het zou voor Gouda een ramp zijn. Ik ga onze schrijvers dadelijk een bezwaarschrift dicteren dat naar de Staten en de Graaf van Holland gaat. Morgen moet dit bezwaarschrift met een spoedkoerier naar Den

Haag en Brussel worden gebracht. En we moeten Dordrecht inlichten. Die hebben er zeker ook belang bij dat de IJssel en de Gouwe de enige vaarroute blijft. Naar Dordrecht moet morgen een spoedkoerier met de boodschap dat zij ook een bezwaarschrift opstellen. Daarnaast moeten we zo snel mogelijk overleg hebben over een gezamenlijke strategie om de bouw te verhinderen'. Een instemmend gebrom volgt. 'Nu, we gaan aan de slag'. De schepen Cornelisz. steekt zijn hand op. 'Hebben we enig inzicht in wat Leytschedam nu gaat doen en wanneer ze met de sluis beginnen? Het is wel belangrijk om daar achter te komen. We moeten iemand hebben die het vertrouwen van de Leytschedammers heeft, maar ons op de hoogte houdt van hun vorderingen'. 'Ik denk dat ik wel iemand weet', zegt schepen Arnout.